

РАДА

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік третій.

Адреса редакції і контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.
Телефон редакції 1458.
Телефон Друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на рік	на 6 м.	на 3 м.	на 1 м.	на рік	на 6 м.	на 3 м.	на 1 м.
11.00	6.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25

Років передплатників можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.
За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.
За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку негодні, переходять в редакції 3 місяці і видаються авторам їх коштом, а дрібні замітки і дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту поперед тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз

Жертуйте на пам'ятник Т. ШЕВЧЕНКОВІ у Києві!

Жертви по всій Росії дозволено збирати Полтавській Губернській Земській Управі.

Літній театр Купецького Саду.

Товариство Українських Артистів під орудою П. К. САКСАГАНСЬКОГО.

Сьогодні, 8-го іюня.

„Кума Марта“

драма з співами і тавцями у 5 д. Шатковського, бере участь вся трупа.

АНСАС: У вівторок, 9-го іюня, „Розумний і дурень“, комедія у 5 д. Карпенка-Карого. Початок о 9-й г. в.

ГРАМОФОНИ

Товарів од 15 карб. до 100 карб. Грамофонні пластинки. Грамофон-фонографи. Пате і валки до них у великому виборі.

головне депо музичних інструментів і нот у Києві, Хрещатик, 58.

Г. І. ІНДРЖИШЕКА Прейс-курант. безплатно. Тел. 7-56

Пам'яті Михайла Драгоманова.

Тринадцять років сьогодні минає, як на далекій чужині, в Болгарії, помер Михайло Драгоманов. Протиг часу може й не великий у житті народ, але для європейської цивілізації це ціла епоха, за яку багатьох людей і пам'ять зникає. Драгоманов до таких не належить,—навіяки, здалека ще виднішає стая його міцна й дужа постать, одійшовши од неї на де-яку далечину, тільки краще можна її роздивитись. минає час—одпадають ті дрібні деталі, що часто за життя надіпають на великих людях і заважають сучасникам їхнім цінити їх з погляду вищої правди. Одпадає все дрібне, скороминуще, випадкове; natomiast усе віковичне, неминуше наперед виходить і те, чого не могли розглянути сучасники, стає на-віч потоним поколінням. Люди такі на зріст і вагу, як небижчик Драгоманов, не бояться смерті й забуття, зараз по тому, як зійдуть у могилу,—навіяки, часто тільки по смерті таких людей починають сучасники розуміти їхню справжню цінну, як розвивається вже добре спадщину, що по них лишилась, і зажагає її й почнуть з неї користуватись.

Ніяке читачі знайдуть окрему статю, присвячену невмирущому українському діячеві, а тут ми маємо значачні тільки одну рису, нерозлучно зв'язану з іменням Драгоманова. Як відомо, громадська та публіцистична діяльність його належить до самої найтемнішої доби в історії Росії. Після де-якого розворушення громадського в квітні 70-х років прийшли темні-претемні часи, коли все живе поховалося під вагом реакції, коли ні звідки провісти не було видно, коли замовкли борці за добро народне й навіть надії на кращі часи потьмарились й пригасили. І от під цей темний час дував за кордоном мало не єдиний дужий голос,—це голос небижчика Драгоманова. Він один проказував громадянству той шлях, яким воно має йти, щоб досягти своєї мети. Він один стояв на сторожі коло громадських та політичних вольностей і хоч як це чудно, багато мусів навіть з сугологими елементами воюватись, щоб прищепити їм ясну політичну і громадську свідомість. Навіть своїми, що так само гаряче бажали визволення рідному краю й за-для його на муки йшли—навіть вони часто кидали камінням у самітнього борця. Він не був їхнім, беручи це у вузько-партійному розумінні, бо для його шлях до кращого ладу на землі ішов черг політичну волю, а ця остання його світогляд нерозлучно зв'язана була з волею народів, з ладом федералістичним у державному житті. Політизм Драгоманова не до смаку був людям, що політичну волю мали за

воду на млин буржуазії, федералізм його програми одишав од його централістичних, як і з другого боку його європейським лаяком вузьких націоналістів, що не сміли виткнути носа за межу „своєї хати“.

Та часи мінюються, мінюються й люди та думки їхні. Про потребу політичних вольностей ніхто з поступових людей тепер вже не буде змагатись, як ніхто не оборонятиме китайських мурів виключного націоналізму. Кожна широ-поступова партія в Росії приймає вже в більшій чи меншій мірі й федералістичні думки, хоч і не завжди і не всі ставлять їх поки що цілком виразно. З другого боку національні домагання повелених народів здобули собі тієї широти, з якою вони тільки й можуть увійти органічною складовою частиною загальнолюдських ідеалів вільного життя.

І те, і друге—заслуга Драгоманова, велика, гаразд ще не оцінена заслуга. І не тільки минулими вона належить, не тільки історичне значіння має діяльність Драгоманова. Доведеться вжитись у його ще доволі і потоним поколінням, і на майбутність сягає одблиск його праці. Твори Драгоманова, писані десяти років тому, вражають своєю свіжістю й тепер, вони здебільшого не перестарілись ще й для наших часів і тепер ще мають вони для нас не самий тільки історичний інтерес, а й кутеке значіння сьогоднішнього дня. Залежить це не тільки від того, що постулати Драгоманова ще не справдилися навіть малою мірою і за них і тепер, як і 20—30 років тому, доводиться боротись і приймати муки та кару. Драгоманов до кожного питання вмів підходити з такою широкою мірою, з таким багатим запасом аргументів, з такою непохитною, просто невблаганною логікою, що твори його не так легко піддаються зубові часу й на довге ще зостануться зразком публіцистики, розміреної на потреби довгих періодів, а не скороминущого сьогоднішнього дня. Нехай навіть повою мірою справдяться його думки, нехай його ідеал громадського життя зійде з неба теоретичних вигадок на землю практичної дійсності,—і то твори його не втраять цілком своєї ваги через багатий арсенал фактичних відомостей, а найбільше через ту широку філософську основу, що по їх входи проходить.

Два роки тому в Парижі вийшло двотомове „Собрание политических сочинений М. П. Драгоманова“, на жаль, в Росії майже невідоме. Сього року в Москві появилася поки що перший том його з „Политических сочинений“. Надруковано у нас і деякі популярні твори небижчика українською мовою. Але все, що до нас появилось і зробилося присутним широкій публіці—це тільки майтеся ка частина з величезної літературної спадщини Драгоманова. Ще й досі найбільш цікавих його творів наша

публіка не має в руках, ще й досі „Историческая Польша и великорусская демократия“, „Вільна спілка“, „Чудацькі думки“, „Листи на Наддніпрянську Україну“ то-що тільки щасливим випадком можуть дістатись до рук читачеві. І це величезна шкода і для зросту визвольної думки взагалі, і для нашої української справи.

Давно вже час аїбрати всі публіцистичні твори небижчика і видати їх в Росії. Можна думати, що московська редакція на першому томові „Политических сочинений“ не спиниться і незабаром ми матимемо всі політичні твори Драгоманова російською мовою. Черга, значить, заходить на українські твори, і не самі популярні, а й ті, що мають глибше значіння. Вивести перед ширший світ українські твори найкращого українського публіциста—це не тільки сплата того долгу, що й досі ще лежить на нас перед пам'ятю небижчика. Це повинність і перед рідним краєм, бо його інтереси вимагають, щоб як найшвидше і як найширше розійшлись між людьми думки Драгоманова.

Державна Дума.

(Засідання вісімдесят п'яте 6 іюня*).

Роспис міністерства народної освіти.

Докладчик Капустін (Окт.) зазначає, що роспис міністерства освіти стоїть у виключному стані. Народна освіта однаково дорога і близька кожному, до якої б він партії не належав. Але всі ми—від крайніх правих і до крайніх лівих—однаково незадоволені з постановки справи шкільної освіти. З цим мабуть згоджуватись і представник відомства, міністр народної освіти. Коренні реформи у відомстві цілком необхідні. Існуюча у відомстві система крайньої централізації в справі школи, ніколи не повинна бути. Система недовір'я наскрізь проходить по всій нашій школі і знищує в корні її авторитет. Школа стала інституцією брехні та підлогів і темні сили життя вищої школи останнього часу всім відомі. Неможна з вищих шкіл робити арештанські роти (Оплески на лівих).

Докладчик підтримує формулу, запропоновану бюджетною комісією. В 4 години зроблено перерву на півгодини, щоб дати фракціям змогу прийти до певних висновків.

Засідання починається в 4 години 33 хвилини.

Мілюков вносить пропозицію провадити дебати не по записам, а по особливому списку 60 промовців, якого складено по умові між фракціями. Дума згоджується з пропозицією Мілюкова.

Промова Ульянова.

Товариш міністра народної освіти Ульянов заявляє, що міністерство вважає потрібним перед початком дебатов дати пояснення в справі де-яких пунктів, зачеплених докладчиком, щоб уникнути розмов саме про ці пункти. Міністерство не визнає, що його обрахунки хаотичні. Міністерство турбується про законопроект в справі відкриття Саратовського університета, щоб подати його в осени в Думу. Почасті справи з Саратовським університетом загальмувало те, що колегія професорів Варшавського університета лишається в Варшаві, бо в осени цього року університет Варшавський буде функціонувати. Міністерство бажає домогти дальшому розвитку Томського університета. Отсе й все, що в цій справі міністерство вважало потрібним заявити Думі. (Оплески на правих лавах, шум в частині центра і опозиції).

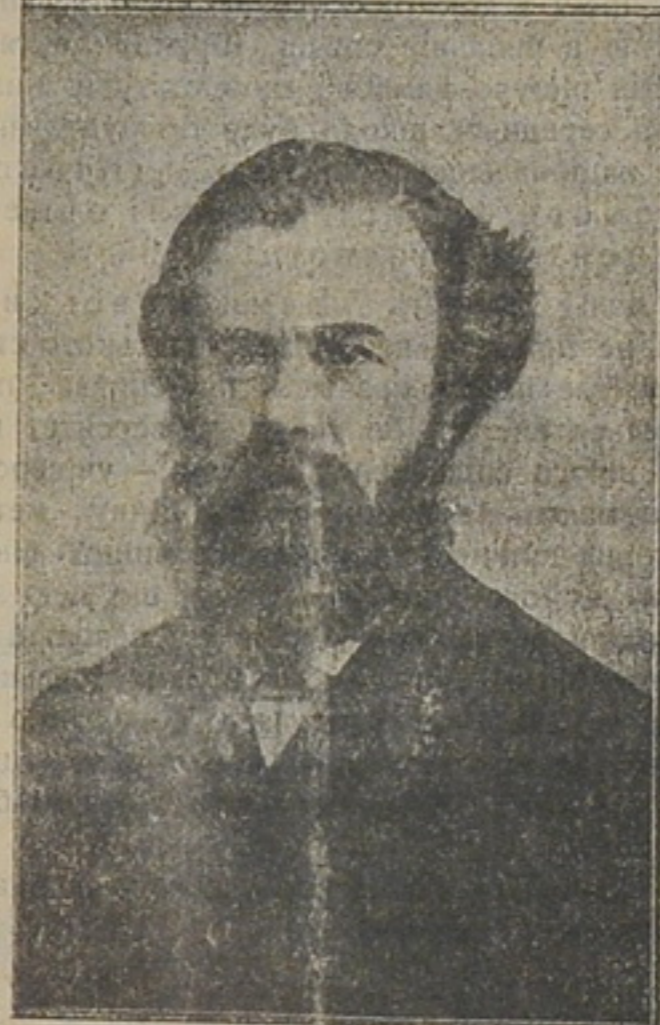
Промова Анрепа.

Фон-Анреп (Окт.) прохає Думу дозволити йому розбити свою промову на дві частини: одну до перерви, а другу—в

* Початок див. вчор. число „Рада“—„Останні вісті“.

початку вечірнього засідання. (Голоси—просимо, просимо!).

Я маю говорити,—заявляє промовець,—

Михайло Драгоманов.

Апостол правди і науки.

На 13-літній роковині смерті Драгоманова.

Початок 60-х років в історії українського руху займає визначне місце. Після першого антракту, що прийшов слідом за справою Кирило-Мефодієвського братства та карою на Шевченка, Костомарова, Куліша й інших братчиків, українство вперше дістало змогу виступити на прилюдну арену перед громадянством як з нарисом теоретичних своїх замганнів (публіцистичні праці Куліша, Костомарова й інших), так і з практичною працею на користь народних мас (популярні видання, недільні школи то що). Ідеї волі й федералізму, за які р. 1847 покарано братчиків, вперше тепер появляються хоч і в скромній центурній формі, але все ж таки досить виразно, і викликають палку полемику в російській і польській пресі. Українська публіцистика (переважно в „Основи“) пробує висвітлити мету і завдання українського руху та його політичну фізіономію й висловити ліній поводження що до російського та польського громадянства на Україні. Народ, його потреби та інтереси, досліди народного життя—словом, усі ті риси, що характеризують громадський рух 60-х років у Росії, прицелені були й до українства і надали йому виразно окреслену фізіономію демократизму. Треба сказати навіть більше: демократизм був невідлучно зв'язаний з українством, бо воно тільки в народних масах і могло знайти для себе ґрунт і народом та його потребами тільки й виправдувати своє народження на світ.

Проте ділячі 60-х років, що практично й теоретично стали на демократичний ґрунт, як партія мужицьких інтересів, і на ґрунт федералістичний, як заступники недержавної народності—опинились перед лицем численних ворогів національного відродження українського народу та й перед самим народом в досить тяжкому становищі. З народу допіру скинуто кайдани кріпацтва і, темний, неосвічений, невідомий, стояв він на роздоріжжі, не знаючи, кудюю йти до нового життя. На ґрунок української інтелігенції припала величезна робота—просвітити й освідомити цю темну масу і з етнографічного матеріалу витворити свідому націю. З другого боку уряд, в Росії раз-у-раз централістичний, накинувся на українство з звичайною своєю зброєю—репресіями. Здебільшого неприхильно ставились до українства й заступники навіть інтелігентного громадянства в Росії, не розуміючи до ладу ні мети, ні завданнів українського руху. Українська інтелігенція, що тільки-но почала

не тільки, як член Думи, але як людина, що кілька років мала близькі стосунки з діяльністю міністерства, як професор вищої школи і попечитель двох великих учених округ.

Росписи окремих відомств уявляють ніби дзеркало, в якому відбивається напрям і плани діяльності. Коли ви розглянете діяльність міністерства народної освіти за кілька років, то неминуче зробите висновок, що міністерство ніколи не задовольняло певним потребам країни, ніколи не вело переду потребам країни в освіті і ніколи не викликало жалоби до просвіти в тих частинах нашої батьківщини, де про що велику справу не бажали або через щось не могли думати. Країна і суспільство ніби штовхали відомство вперед, вимагаючи хоч трохи поступитись, щоб дати змогу здійснитись бажанням країни. Розуміється наслідки були надзвичайно дрібні. Міністерство на протязі довгих років, незалежно від того, хто стояв в ньому на чолі, які були політичні течії, виявляло надзвичайну кваліть, нерушливість та інертність, і ставилось дуже флегматично до тих потреб, що все зростали й зростали. Я спинюся тільки на самому важкому: на відношенні до нижчої освіти. Міністерство ні грохи не поширювало її, і коли б у нас не було земства, то нижча освіта стояла б у нас в 20 столітті на тому самому рівні, що й в половині 19.

ставати на власні ноги, зразу, як бачимо, опинилась серед надзвичайно важких обставин: перед нею разом стала і тяжка праця для народу, і боротьба на кілька фронтів з ворогами українського руху. До того ж треба було й собі виснажити теоретичні підстави українства, збирати для його аргументи, підкладати підвалини під програму, визначати шляхи, якими б могли йти прихильники національної ідеї української. Становище і так тяжке і скрутне, ще гірше було тим, що досліди над народним життям, минулим і сучасним, тільки що починались і працюючим та борцям за українське відродження самим же треба було збирати й сирій матеріал як для праці в народі, так і для оборони його од нападу з усіх боків. А працюючих так мало було на кожному полі; і на практичну діяльність, і на досліди наукові бракувало чесних талановитих робітників, і так тяжко відбивалось це на народній справі. А час ішов і приносив все нові й нові завдання, нові потреби висовував. Не дурно ж із уст найкращого виразника тодішньої української інтелігенції важким стогоном виривається передсмертне питання:

І десь іде, і ніч іде...
І голову схопивши в руки,
Дивуєшся—чому не йде
Апостол правди і науки?

Правда, гурт молодих інтелігентних робітників на народному полі тоді вже народився. Устами небижчика Антоновича вони виразно промовили свій свідомий віри: „полюбити народ, серед якого живуть, перенести його інтереси, вернутись до народности, що діли й правди покинули, і невпинно працює та любовию, на скільки сили буде, заслужити все зло, що воно народів зробило“. Але це був швидке настрої, ніж програма більше ліричний вираз почуття, ніж тверезий голос свідомості. Щоб настрої отой і позуття перетворити в свідомість, треба було провідника для того гурту молодих робітників, справжнього „апостола правди і науки“, який би синтезував у широкій праці ті матеріальні здобутки, що дало вже українство, і нарешті надав їй загально-людський вигляд і в такому вигляді вивів перед очі цивілізованого світу. Таким апостолом правди і науки в українстві зробився Михайло Драгоманов, що виступив був на поле практичної діяльності ще на початку 60-х років, а вже з середини 70-х стає на чолі українського руху, як провідник, теоретик і пропагатор нового напрямку в українстві.

ІІ.
На імення знає Драгоманова, певне, кожна інтелігентна людина на Україні, та й

Кажуть таку нісенітницю: не давали коштів. Та коли ж ви, представники відомства, їх прохали? коли ви виробили хоч один великий закінчений проект? Коли вам було одмовлено?—Цього не було. Відомство через вшось не було відомством народньої освіти; воно мало інші завдання, питаннями ж школи цілком не цікавилось. Коли заглянемо в архиви міністерства—то знайдемо ще більш безладно характеристику. Не знаю, чи є в Росії хоч одна мати, хоч один батько, які б не сумували про занедбаня всякої школи. Вона не навчав і не виховув. Всього трагізм в тім, що школа рішуче почала підупадати значно раніш революції і раніш визвольного руху (Оплески на лівих). Одна з найважливіших причин підупадання школи, це—відношення міністерства до своїх обов'язків і його повне незнання потреб російської школи і потреб російського народу.

Ви знаєте, з якого часу починає підупадати право школи. Був статут університетський 1863 року і був ліберальний напрям. Університети мали де-яку автономію, професори вибирались. Це не були чиновники, яких безпосередно призначає міністерство. І було зроблено смертельний присуд статуту 63 року. Замість його явився майстерний вироб бюрократії—статут 1884 року.

В числі „благих пожеланій“, які були зазначені в статуті 1884 року, стояв пункт про волю навчання, то-б-то що всякий має право викладати кожний курс, який було зазначено в університетському курсі. Під „всяким“ розуміли спеціалістів факультета, а не спеціалістів даної кафедри. Це допомогло повній дезорганізації в університетській освіті, бо було злучено з гонорарною системою. З'явилась нова плеяда професорів, що не мали ні учених праць, ні чого іншого в минулому, крім одного бажання—бути професорами. І вони ставали ними. Попечитель затверджував кандидата, і той починав викладати лекції. Діло дійшло до того, що коли ставали вільними кафедри, не було правомочних кандидатів. Тоді міністерство, не рахуючися з законом, призначало неправомочних. По волі стало ще гірше: ці неправомочні професори стали головною силою рад і почали гнітити людей справжньої науки. Ось відлік виходить те дивне відношення рад університетських до того заколоту і тих незвичайних подій, що відбувалися по університетах. Одно слово, ми дійшли до того, що не маємо професорів, не маємо науки по університетах, не маємо кандидатів на професорів. А міністерство бажалося тільки одного—тиші та Божої благодаті.

Взагалі відносно до вищої освіти ми останніми роками потерпіли таку ж саму Цусіму, як і в флоті. Країна лишилась без флота й без університета. Причина тут більш гли-

бока, ніж особистий склад міністерства,—загальний напрям нашої політики, загальне недовір'я до просвіти, боязливості дати розвиток освіті. (Гучні оплески на лівих і в центрі).

Багато людей сподівалося од нового міністра перемін, але, на превеликий жаль, надії не справдилися. Ми маємо дуже недавній циркуляр. Далі промовець нагадує постанову про те, що в університеті не дозволено приймати вільних слухачок. Це є безперечно несправедливість до молоді. (Оплески). Так само несправедливо й те, що реалістів, які не знають латинської мови, не можна приймати до університетів. (Оплески).

Далі промовець різко критикує постанову шкільної справи по середніх школах. Він висловлюється проти родительських комітетів в тому виді, як вони є, проти переступних іспитів. Далі Арнеп каже: „Двері школи треба відчинити широко. Завдання міністерства—з'єднати нижчу школу з середньою й зробити освіту дешевішою. (Праві весь час іронічно вигукують).

Арнеп заявляє: Можна не згоджуватись з промовцем, але не глузувати з людини, яка говорить те, у віщо вірує, яка 15 років робила на ниві народньої освіти. (Гучні оплески центра та лівих. Плеще і міністр народньої освіти).

Громадянство вимагає нової школи; неможна, коли Росія стала на новий шлях,—іржавими перами реформувати школи; повинні бути нові способи. Міністерство повинно йти на зустріч самодіяльності суспільства, покликати громадянство до спільної праці і дати широту громадській ініціативі в шкільній справі. Фракція октябристів рішуче вимагає, щоб статут нижчої і середньої школи був обуритовано на національних підставах. (Кінець промови зустріли гучні оплески центра і правої).

Далі говорить Замисловський. Він не проти нового університетського статуту, але не сподівається, що справа посується вперед, бо тепер університет не має нічого спільного з наукою,—університети мають на думці революційну мету. Головна причина підупадання вищої школи,—на його думку,—в тому, що нею заволоділи академічний союз та революційні організації. Далі весь час Замисловський звертає увагу на шкоду від того, що в університетах звели собі кубло революціонери, і уряд повинен вести з ними боротьбу.

Після промови Замисловського засідання опівночі закрито.

ПО РОСІЇ.

— До подій в Персії. В петербурзьких дипломатичних сферах єсть звістки, що в Персії зараз громадянство все більшу і більшу увагу звертає на шахового дядька Віллі-султана, біля котрого гуртуються всі незадоволені сучасним урядом Персії. В російських впливових сферах панує думка, що Росія не повинна втручатись у внутрішні справи Персії й неповинна ні дипломатичними ні, тим більше, іншими якими-небудь шляхами підтримувати сучасний уряд, або заохочувати чиї небудь змагання на престол. Для Росії байдуже, хто буде шахом, бо всякий персідський правитель для своєї ж користі повинен підтримувати з Росією приватні відносини. (Русск. Слово).

— Відгукми ревелського побачення. Дуже тривожний настрій в берлінських політичних сферах викликала стаття паризької газети „Temps“, в котрій висловлено надію, що Англія може взяти на себе охорону російської частини Балтійського моря. В Берліні думають, що це питання обмірковувалось на ревелському рейдоу, де, як відомо, з королем Едуардом був перший лорд адміралтейства адмірал Фішер.

— Л. Толстой і дрібні національності. Д-й Мевеле переклав „Власть тьми“ на грузинську мову і один примірник свого перекладу послав Л. Толстому, заразом в листі він подав графові коротенькі відомости про Грузію, котра на протязі 19 віку втерляла ті політичні права, які вона здобула для себе при добротному в'єднанні з Росією. У відповідь на це Л. Мевеле одібрав від Л. Толстого коротенького листа: „дякую за переклад і надіслання „Власти тьми“; що ж до останнього Грузії, то одно можу сказати, що з власного досвіду, за останні часи я добре бачу ту кривду котра счинилась через пригнічування дрібних національностей, і я тепер про це думаю і пишу. (Р. У.).

— Нова партія. 3 іюня в Петербурзі зареєстровано статут „всеросійського національного союзу“. Організували цю партію праві члени Держ. Думи і Держ. Ради. Мета спілки така: 1) допомагати пануванню великоросійської національності в межах Російської держави; 2) зміцнювати признання руської народньої єдності; 3) утвориння руської самопомічі і розвитку руської культури і 4) зміцнення руської державности на підставах самодержавної влади царя в єднанні з закондатим народним представництвом“. В члени спілки мають право вступати особи обох полів, котрі „належать до руської людности і ті, котрі „злизались“ з руським народом“. (Ръчь).

— Горліка і книга: „Обер-прокурор сино-

ду, дбаючи про релігійно-моральне виховання народа, звернувся до головного управління казенного продажу горілки з проханням, щоб попечительства про народню тверезість придбали видання духовно-морального змісту, заготовлені у великій кількості московською синодською друкарнею. Цими днями за згодою міністра фінансів буде видано відповідний наказ. Дуже шкода, пише „Голось Москвы“, що синод, пануючи над церквою та церковно-парафіальними школами, вживає для розповсюдження книг релігійного змісту зовсім невідповідні його меті засоби. Ніяково релігійно шукати послуг у горілки.

— Голод на параходах. На параході південно-русського товариства торгових моряків „Надежда“ счинилось справжнє голодування всіх моряків і офіцерів. Служащі сім місяців не одірали жалування і троє останніх суток не мали й шматка хліба. Служащі дійшли до одчаю і стали сигналізувати стоящим в Ліваському порті казенним параходам: „терплю голодь“. Портова адміністрація негайно допомогла бідлашним. В портовому журналі це перший випадок, коли подає сигнал про голодування параход, котрий стоїть в порті. (Русск. Слово).

— Це про пограбування музею Семеновського полка. Петербурзька сиксна поліція ніяк не може знайти справжніх винуватців грабунку в Семеновському музеї. Шухеліс, котрого арештували за покраденими в музей річками, як виявилось, 5 років тому служив в полковому буфеті; він заявив, що купив „всі знайдені в нього підчас тругу речі у салдатів; в казармах показувати йому всіх салдатів, але продавців він не пізнав. Не розшукано ще шинелю й шаблю ген. Міна. (Бирж. Вѣд.).

— „Союзники“ доб'ються свого. За виконуючого тимчасово обов'язки ректора петербурзької духовної академії замість протоєрея Налімова, який одмовився, назначено, як повідомляють „Бирж. Вѣд.“, архимандрита Феофана, відомого реакціонера.

— Втіають із заслання. З політичного заслання, коли настало тепло, почали дуже часто втікати засланці. Не вважаючи на старанні труси на параходах, які прибувають та од'їзять, адміністрація не владється піймати втікачів. В маї з вологодської г. втікло близь 30 політичних, з архангельської губ.—43. (Русь).

— Інституція. В Петербурзі існує „Учотно-судний банк в Персії“. Невідомо, які він виконує банкові операції, але напевне звістимо, що при ньому існує цілий штат чиновників. Навіть в адрес календарі про нього неможна знати ніяких відомостей. Статут цього банка не опубліковано, звідомлення його і баланси не друкуються. Вся інституція—приватна

чи казенна—може існувати на підставі якогось певного акта. В даному випадку цього нема. „Русь“ питає, за чий коштів цей банк існує, в який обсягують внесено видатки на його удержування і головним чином, чи єсть в нього статут і де його опублікували. Існування такого чудного банку, додає газета, можливо тільки у нас.

— Залізнодорожне баришування. В Петербурзі встановився новий тип баришування—перепродаж залізнодорожних білетів. На Варшавському і Миколаївському вокзалах така сила від'їжджаючих пасажирів, що для того, щоб купити білет, треба чекати черги день-два. Зрозуміло, що той, хто кваліється виїхати, заплатить за білет і дорожчє, ніж він коштує. Цим і користуються де які молодці: вони підходять до пасажирів і пропонують їм свої послуги, вимовляючи собі те що за „працю“. Залежно від довшини черги, беруть за працю 1—3 карб. Робитимь це через те, як пише „Ръчь“, що залізнична адміністрація не дбає про пасажирів—не побільшує кількості вагонів і поїздів і не слідкує за перепродаванням білетів.

ПО УКРАЇНІ.

— У Києві. П. начальник південно-західного краю ген.-ад.-кавалерій В. А. Сухомилов 9 іюня має вже вернутись із-за кордону до Києва.

— Переводуець Ф. Р. Штейнгель в тюрмі. 3 22 мая у Царському-Селі в місцевій тюрмі почав одбувати свою кару в справі про виборську відозву бувший депутат 1-ої Державної Думи од Києва, бар. Ф. Р. Штейнгель. Царське-Село л. Штейнгель вибрав через те, що там постійно живе його рідна мати.

— До справи з київським виділом. Євчук, що посаду начальника сикснаго виділу при київській городській поліції після Асланова має зайняти бувший член київського окружного суда л. ст. сов. А. Г. Жуков. По проекту новий начальник сикснаго поліції буде ніби помішником поліцеймейстера і матиме при собі двох помішників, рідних по чину участковим приставам.

— Вісти з суда. Справа офіцерів. Призначену в касашинню порядку в головному суді на 5 іюня справу про київських офіцерів, що обвинувачуються за надруккування в „Київських Отдїлках“ листа, як повідомляють „К.-Вѣсти“, одсуднено до 12 іюня.

— Мілевич у Києві. Арештований у Житомирі відомий аферист Мілевич, не вважаючи на всі свої кримінальні штуки, які зазначили і газети, цими днями прибув у Київ і вільно собі оселився тут.

— 3 Київщини. Гроза. Не що давно в

не тільки на Україні, а й далеко поза межами її. В загальних рисах про його діяльність чула, мабуть, кожна освічена людина в Росії. Обійти без його творів не може ні один дослідник не тільки українського, а й загально-російського визвольного руху; мало того, без них і неможна визвольну справу в Росії поставити на єдино-певний ґрунт. І проте, не вважаючи на таку вагу цього чоловіка, життя його в деталях та його праці мало відомі серед широкої публіки. І тому єсть свої причини. З половини 70-х років, коли Драгоманов виїхав за кордон, зовсім сходить з сторінок російської легальної преси і його імення, а праці, друкуючи здебільшого за кордоном, не могли розсидитись широко. Цензура російська вгадує Драгоманова й під псевдонімами, і навіть про чисто наукові заслуги його неможна було говорити голосно і широко. Коротенькі некрологи та посмертні згадки, і то про саму тільки наукову діяльність—от і все, чим озвалась підцензура Росія про цього невтомного борця за політичну волю, вільну спілку народів та правду в людських стосунках. Та навіть говорячи про Драгоманова—ученого, треба було пильно додержувати цензурної мірки, бо інакше голос не дійшов бо до читачів, як сталося, напр., з докладною статією проф. Кримського, вирізаного сторонніми руками з спеціального журналу („Этнографическое Обзоріе“). Твори Драгоманова тільки останніми часами, та й то не всі й не головніші, появляються в Росії. І велитеську постать Драгоманова ще й досі не освічено в свідомості широкої публіки,—про маси вже й не говоримо,—не зроблено їй оцінки, не переглянуто критично літературної спадщини, не зведено до гурту його заслуг для зросту визвольної ідеї на Україні і в Росії. Все це ще дожидає свого слушного часу і працівників.

На світ народився Драгоманов в сентябрі р. 1841 в Гадячі, на Полтавщині (*). Сем'я Драгоманових належала до дрібної шляхти, що вийшла з колишньої казачької старшини. Батько замолоду служив у Петербурзі, а вернувшись на Полтавщину, засів на хуторі, одлаючи свій час читанням й літературній роботі та допомагаючи маленьким людям з козаків і селян доходити своїх прав. Свою любов до книжки він передав і Михайлові, що малим хлоп-

цем ще перечитав мало не всю батьківську бібліотеку, найбільше милується у книжках історичних та географічних. Р. 1849 школи Драгоманова одладо до повітової школи в Гадячі, а з р. 1853 він став ходити до полтавської гімназії. Коли Драгоманов був у 5-му класі, розпочалась саме агітація проти кріпацтва і зробила в хлопцеві велике зацікавлення до визвольних ідей, найбільш допоміг цьому свідомого демократизму. Поезії Шевченка, навіть „Сон“ та „Кавказ“, теж були в домі Драгоманову з шкільної лави, як і „Історія Малої Росії“ Бантича-Каменського та де-які твори українського драматичного письменства; „Наталку-Полтавку“ й „Сватання на Гончарівці“ Драгоманов навіть сам перелисав у гімназії й на вакаціях читав їх двоюразом. Де-який вплив на Драгоманова мав безперечно й Пильчиків, хоч більше в загально-демократичному напрямку, а не спеціально-українському. В гімназії же почав Драгоманов і писати,—звичайно вірші,—по українському й по російському, а коли гімназисти засновали рукописний журнал, то за редактора вибрали не кого, як Драгоманова. До київського університету він перейшов (р. 1859), його власними словами кажучи, „з культурним, гуманітарним, а зовсім не націоналістичним українством“.

В Києві, де за попечителя Пирогова в університеті були вільні порядки, Драгоманов з усім полтавським гуртком пристав до невеличких шкіл, заснованих першу в Києві таку школу на Подолі. Практика поставила перед молодими вчителями перше питання, якою мовою вчити в школі? Питання це порішено було так, що вчили обома мовами—українською й російською. Од української університетської громади Драгоманов держався, правда, тоді ще остроню, бо стоючи практично на українському ґрунті, теоретично не поділяв усіх поглядів тодішнього „українофільства“. Тимчасом р. 1862, лякаючись революційної пропаганди, якої справді не було, уряд усі недільні школи показував, і тим виврав з рук у Драгоманова перше на віку його педагогічне діло. Незабаром, за проводом товариша попечителя Тулова, заснована була для підготовки вчителів у народній школі „Временная Педагогическая школа“, в якій вчителями були студенти. Драгоманов зараз пристав і до цього і вчив у тій школі історію, але знов таки недовго, бо через доноси духовенства студентів р. 1863 замінено учителями з гімназії і Драгоманов у друге позуєбує

любого педагогічного діла. Пробував він ще приватним способом, вступивши до української громади, працювати коло педагогічної й популярної літератури, але й тут відомий циркуляр міністра внутрішніх справ Валуєва (1863 року) розбив усі заміри. Реакція, що настала в Росії після польського повстання перекопала всі шляхи для легальної не то політичної, а навіть культурної праці.

Скінчивши університет р. 1863, Драгоманов почав готуватись до професури, й на весні 1864 року оборонив дисертацію про venid legendi про „Императора Тиберія“, а з 1865 року почав викладати в університеті історію старого світу. Семіові обставини присилавали Драгоманова взяти для заробітку лекції в гімназії й приватному жіночому пансіоні, а до того заробляти ще й літературною працею (в „С.-петербургских Вѣдомостях“ редакції Корша). Пишучи про місцеві справи, Драгоманов знов підійшов до українського питання і зійшовся з київською українською громадою. Такі статі його з того часу, як „Земство и мѣстный элементъ въ обученіи“, „О педагогическомъ значеніи малорусского языка“ з одного боку ввели Драгоманова в круг українських інтересів, а з другого—рішуче вплинули на його офіційну кар'єру, придбавши йому в бюрократичних сферах репутацію завязаного „сепаратиста“. І от коли р. 1869 Драгоманов оборонив магистерську дисертацію („Вопросъ объ историческомъ значеніи римской имперіи и Тацитъ“) і фактується послав його за кордон, то учене начальство довго не зважувалось затвердити його на кафедрі і зробило це аж після повороту його з-за кордону (р. 1873). Як пише Драгоманов у своїй автобіографії, оці начальницькі причепки на віки прив'язали його до українства, бо з натуральної реакції він обернувся до пильнішого досвіду над українськими справами, спершу тільки педагогічними, а далі й національними взагалі.

До українства притягали Драгоманова з другого боку і його наукові праці. Студіюючи старі релігійні перекази та мифи, Драгоманов потроху переходив до новіших, переважно славянських, і серед них найбільше зацікавився українськими. З 1867 р. він береться в гурті з іншими українськими вченими до вислідів над українською народною творчістю; результатом цього були „Историческія пѣсни малорусского народа“ (1875—6), оброблені в спільні з проф. Антоновичем, та „Малорусскія народнія преданія и рассказы“ (1876). Разом з науковими працями Драгоманов не кидає й журнальних—публіцистичних, у яких торкається переважно питань з українського та слав'янського життя („Восточная политика

Германіи и обрусѣніе“, „Вѣстникъ Европы“ (1872), „Евреи и поляки в Юго-западномъ краѣ“ (1875), „Русскіе въ Галиціи“ „Литературное движеніе въ Галиціи“ (1873), „Новоуказельское и провансальское движеніе во Франціи“ (1875) та ин. З р. 1873, коли у Львові знов почав виходити журнал „Правда“, Драгоманов і там друкує кілька цікавих статей („Литература російська, великоруська, українська і галицька“, „Антракт в історії українофільства“ то-що). Взагалі з усіх російських українців Драгоманов перший звернув пильну увагу на закордонну Україну і був таким пропатором єднання з нею, що товариші, жартуючи, прозвали його Михайлом Галицьким. Він писав про галицькі справи в російських виданнях, видав твори Федьківча з своїм переднім словом, завдов знайомства з закордонними українцями, послав їм книги, писав статі в галицьких виданнях, де виступав раз-у-раз пропатором широго-народнього демократичного напрямку і т. и. Особливо цікаві з цього погляду його листи до редакції „Друга“, органу галицької молодіжї м.-вофільського або, краще сказати, рутенського напрямку. Пишучи навмисне ці листи російською мовою, Драгоманов наочно показує молодим галичанам ріжницю між справжньою російщиною і тим маркаронним звичем, що панувало в Галичці серед москвофільських кругів і яким видавався тоді й „Друг“. Цей зручний педагогічний спосіб та цалкй заклик молодіжї до праці на народньому ґрунті справили йому, що незабаром редакція „Друга“ переходить до народньої мови і далі видання своє провадить вже в демократичному напрямі. З членів редакції вийшли потім такі владлені діячі, як Франко, Павлик і кілька інших.

Така неспівнуша робота Драгоманова на Україні й за кордоном звернула на себе особливу увагу в адміністративних сферах. Доноси київських „патріотів“ (Юзефович та москвофіль з Галичини знайшли добрий ґрунт і підпору у міністра народньої освіти гр. Толстого, що особисто був ображений на Драгоманова за одну його статю. В урядових сферах знов виникло питання про „сепаратистів“ українців взагалі, а з'особна про Драгоманова. Р. 1875 начальство звеліло було Драгоманову „подати въ отставку“, а коли він не хотів, то його „уволено по третьому пункту“. Разом з царським наказу призначено комісію (з гр. Д. Толстого, міністра внутрішніх справ Тимашева, шефа жандармів Потапова і тайного совітника Юзефовича), щоб розглянути українську справу. Результатами „праці“ названої комісії було для українства скасування так званого „Юго-западного отдѣла“ Географічного товариства і на-віки незабутній

таємний указ 18 мая р. 1876.

III.
Указ 1876 р., перекопавши українству всі легальні шляхи й одібравши всяку змогу працювати на українському ґрунті, і над діяльність Драгоманова в Росії „поставилъ точку“, як сказано в одній ювілейній адресі. Того самого року Драгоманов відлізти за кордон, щоб розпочати там українське виваженіство, засуджене на смерть в Росії. Думка була спершу засновати його у Відні, але як австрійський уряд почав конфісковувати соціалістичні українські видання, то Драгоманов остаточно спинився на Женеві, що здала була притулком вільному друкарському станкові з поневоленних країн.

Переносачи своєї діяльності „за предѣлы цензурной досягаемости“, Драгоманов ставить собі такий план роботи: українською мовою писати все, що просто торкається України й українського питання і служить розповсюдженню на Україні соціалістичних ідей; російською—твори загально-політичного змісту й федералістичного характеру, а крім того з приводу всяких чергових справ з громадського життя; а щоб ознайомити європейську публіку з українським питанням, писати про Україну й європейськими мовами, користуючися з усією нагодою ставити українське питання перед Європою. Відповідно до такого плану, Драгоманов розпочав цілу серію усяких виданій як періодичних, так і книжкових та брошюрами. З українських вийшли: „Громада“, величезну більшість матеріалу для якої поставив такі сам Драгоманов (5 томів „Громади“ вийшло як збірник і 2 книжки, як періодичний журнал), „Листок Громади“, „Нові українські пісні про громадські справи“, „Політичні пісні українського народу“, не рахую дрібніших праць по газетах в Галичці, 3 російських: статі в „Вольномъ Словѣ“ і окремими брошюрами: „Турки внутренніе и внѣшніе“, „Внутреннее рабство и война за освобожденіе“, „До чего доведеться?“, „Терроризмъ и свобода“, „Историческая Польша и великорусская демократія“, „Вольный союзъ (Вільна спілка)“, „Наканунъ новыхъ смутъ“ і багато інших. На європейських мовах Драгоманов друкував статі по соціалістичних виданнях і окремо, як „La litterature oukraiennne proscrire par le gouvernement russe“, „La litteratura di una nazione plebea“, розділ про Росію у „Всесвітній Географії“ Е. Рекло, протест проти заборони українського письменства в Росії на літературному конгресі в Парижі р. 1879 і т. и.

Палуючи за собою кораблі в Росії й звачуючися на всі недогоди, матеріальні й моральні, емігрантського життя, Драгоманов мав за плечима у себе громаду укра-

(*) Біографічні відомости про Драгоманова можна знайти в його автобіографії („Видоє“, 1906, кн. VI), споминах („Антро-русскіе словниці“, „Два учителя“, „Народні школи на Україні“), листованні („Перепіска“, „Листи до І. Франка“) та статях дд. Павлика, Франка, Оголювського й інших. До першого тому „Литературно-критическихъ сочиненій М. П. Драгоманова“ приложено докладну, хоч і не скрізь оправдану, статю д. Кістяківського.

м-ко Кам'янку, чигиринського пов., із степу вертаєся волами до дому селянина Микола Тищенко. Дорогою застала його страшна гроза з градом. Ударів грім і на місці поклав пару волів, а самого його тільки дуже приглушив. А все то лихо скоїлось через те, що у Миколи, як і в інших селян, ярмо й занози було оковано залізом та міддю. (Од власн. кор.)

Підпал. Вночі проти 1 юня в с. Оситняжку, чигиринського пов., хтось, маючи замір спалити обійстя місцевого батюшки, встромив в соломяну стріху кілька запалених ганчірок. Але тут саме випадково вийшла на двір прислуга батющини й побачила, як тілі ганчірки. Вона мерщій вихопила їх з-під стріхи й таким чином не попустила статись пожежі. Поліція тепер розшукує паліїв. (Києв.)

З Волині. Вепри. Сього року в поблизах до Володимир-Волинського лісах появилсь сила вепрів, які чинять дуже велику шкоду посівам. Оце й сими днями в город було привезено на продаж двоє вепрів, що вбито на полі, де вони собі ласали. (Волин.-Волин. Ж.)

Княжини на селі. З м-ка Краснопілля, житомирського пов., нам пишуть: При нашому потребительському товаристві от в близькому часі має відкритись продаж книжок. Прохання про це уже послано до волинського губернатора. У нас селіце здебільшого люблять читати книжки історичні, й між иншими дуже цікавляться минулим життям України. Але тепер на наш ярмарки кашани-продавці привозять тільки московські казочки, як, напр.: "Солдат і черт", "Ерусалім Лазаревич" та иншу погань, і селяне проте охоче їх купують. Хоч користі з їх мало, та забавка добра—звичайно кажуть вони і нетерпляче дождаються, поки то буде одкрито продаж путніх книжок. Коли ж то швидко!.

З Чернігівщини. Митрства. В г. Козелець кілька часу тому з'явився був один добродій, на прізвисько Полонський, якого вислано з м-ка Богуслава (на Київщині). Його обвинувачувано в "політичний неблагонадзержності", і він довгою спершу просидів у київській тюрмі. Але потім його було випущено на волю й вислано в рідний Богуслав. Та там він не знайшов собі притулку і мусів поїхати в г. Єлисавет (на Херсонщині), але й звідти його вислали. І от він чогось надуває, що знайде собі притулок аж в Козельці. Приїхав туди і пішов заявляти у поліцію, а йому там і порадили негайно ж виїхати з Козельця. Тоді нещасний мандрівник з одчаю заявив: "Я вимучився, та в мене і грошей нема, щоб далі мандрувати. Я не поїду, — арештуйте мене!" І його заарештували, посадили в тюрму, де він і чекає тепер етапу. (К. В.)

З Полтавщини. Садовина сього року в лубецькому повіті зовсім плоха. Деревя хоч і цвіли на вдювизу дуже

рясно, але страшна спека, що стояла оце ввесь час, знищила цвіт майже до цвенту, і тільки де-не-де при низині хіба можна сподіватись хоч аби-якого врожаю. Крім цього садове дерево в останні часі напосіла страшна сила гусені, якої ніяким способом неможливо і позбутись. Помічається також дуже часто асахання салового дерева з невідомих причин. (Од власн. кор.)

Убивство урядника. 1 юня в м-ку Городищі, пирятинського повіту, вбито урядника Бондаря. Йому всажено 4 кулі в живіт і 2 в голову. Убивці зникли. Вбивство це сталося ось яким побитом. Приставові 4 стану Ковалевському доручено було віпнати братів Писаренків, що, як кажуть, втекли з заслання й жили потай в свого батька. Їх ніби то і виказав сам батько. От д. Ковалевський з урядником та стражниками, переїхавши в селянську одіж, і пішли на розвідки, щоб віпнати втікачів. Але тут поспішали на їх з браунінгові кулі, і урядник упав тут же на місці, а ті двоє ледве втекли. Тепер в цій справі ведеться слідство. (Од власн. кор.)

З Катеринославщини. Художественно-артистичное о-во* у Катеринославі. 18 мая катеринославське губерське присутствіє в справах про товариства затвердило статут катеринославського художньо-артистичного т-ва, що має на меті прияти розвиткові художнього знання й смаку, допомагати поліпшенню й розповсюдженню навчання графічної та музичної умілості і допомагати нужденним членам т-ва, художникам, літераторам, музикам, артистам та їх сем'ям. Зразу ж намічено три секції: літературну, художню й музичну.

З Херсонщини. Заробітчане. У Єлисавет з останніх чисел мая місяця почала надходити на заробітки, страшна сила зайшлих сільсько-господарських робочих—київців, полтавців і херсонців. К 1 юня на місцевому пункті їх зібралось коло 1 1/2 тисяч чолов. Наймають сього року, порівнюючи з минулим роком, значно менше, бо здебільшого на Херсонщині озимина пропала, а ярна не дуже вродила. Більшість робітників, лишившись роботи, розійшлась по домівках та в инші найомні пункти. Ціни на робочі руки сього року знизжено пересічно на 10 карб. Косарів найнято до 1 октября по 40 карб. (замість торішніх 55 карб.); 1/4 робіт.—по 35 карб. (торік—45 карб.); дівчат найнято по 28—30 карб. (торік було 40 карб.); хлопчачки стали по 21 карб. (замість колишніх 25—30 карб.). Як розказують робочі, у Бобринці, найбільшому найомному пункті, збилося зайшлих робочих більше 10 тисяч. Там так саме наймають не дуже то багато, та й до того хазяїні охитніш наймають місцевих селян, видимо, опасуючись можливих сутічок поміж місцевими й зайшлими робочими на ґрунті конкуренції, як це було торік. (Од Н.)

дві по-російському й по-німецькому) і багато инших.

Тимчасом в 90-х роках почав і в Росії розходитись густий туман реакції попереднього десятиліття. Повстало й на Україні нове покоління, виховане вже почасти на ідеях Драгоманова, і тепер кожне слово його, що доходило сюди, падало на добру землю й викликало зародки нового українства. Виходило на світ політичне українство, що перейало на себе заступництво потреб українського народу, випущене з рук старим "українофільством". Ідеї Драгоманова не тільки вже не лякають людей і не здаються "шкодливими", а навпаки лягають в основу праці для народу, стають підставою для програмових виступів української інтелігенції. Незабаром мають повстати вже й політичні партії поступового демократичного українства, і всі вони тією чи иншою стороною зв'язані з діяльністю Драгоманова. Привидів і теоретик українства на схилі віку свого мів на власні очі побачити, що праця його не пішла марно, що його думки прийняли і сходять по всій Україні. Ювілей 30-літньої діяльності Драгоманова, святкований у Львові в кінці р. 1894, був блискучою маніфестацією цієї шаноби, що виявляла тепер свідомо Україна до свого духового ватажка; голоси з цілої України збирались тепер коло його, як свого осередка, і висловляли подяку за всю ту працю, що прийняв ювіляр за-для рідного краю. Найважнішим показником того, що незабаром має повстати нове життя, була в тих горах бадьора струна надії на краю долю, заклик до праці во ім'я ідеї Драгоманова та сподівання, що ідеї ті оздоровлять припане українство й виведуть його на певну дорогу справжнього розвитку. На жаль, самому Драгоманову не довелося побачити краших днів: надмірна праця та завданена слабкість підкосили його життя і 8 юня р. 1895 невтомний працівник зложив свою натружену руку на чужині, в болгарській Сєфі, що дала й останній притулок великому українському діячеві й одному з найважливіших учених та публіцистів цілої слав'янини. Те, що звав він працею цілого свого життя—історія культури на Україні—лишилось не викінченим, як не справдилась і друга Анна-болова присяга Драгоманова "прив'язати Угорську Русь до нашого національно-демократичного і поступового руху". І те, й друге покійний склав на плечі своїх наслідувачів, лишив у спадщину майбутнім поколінням.

IV. Сам Драгоманов у відповіді на ювілейні привітання зазначив мету і напрям своєї діяльності оцими словами: "Коли я претенду на що-небудь, то лише на те,

3 Галичини.

Процес М. Січинського перед львівським трибуналом присяжних суддів уже призначено на 30 сього місяця (н. ст.). (Русл.)

3 діяльності земств.

- 1) Зважаючи на недорід минулого року і малої надії на врожай в сьому році, ухвалено клопотатись перед міністерством фінансів про те, щоб було дозволено землевладникам губерній розстрочити виплатку платіжів в селянському, дворянському та навіть приватних акціонерних банках.
- 2) Ухвалено клопотати про позичку 2 1/2 мільйонів карб. з загальнодержавного продовольчого капіталу на придбання насіння для майбутнього посіву.
- 3) Щоб забезпечити земських служачих ухвалено клопотатись про заснування урядом всеросійської емеритальної каси.
- 4) З пропозиції гласних цукроварів ухвалено клопотати "в інтересах людности" про зменшення акцизу на цукор з 1 р. 75 коп. до 95 коп. на пуд.

По вищих школах.

З київської духовної академії. Учора, 7 юня, в київській духовній академії закінчилися іспити і на останньому, четвертому, курсі. Всього сього року скінчили академію 46 студентів, магістрів та кандидатів богослов'я. Є чутка, що більшість із цих, що скінчили сього року академію, збираться зайняти посади по приватних і казенних гімназіях.

В харьковському університеті.

Останніми днями відбулись збори української студентської громади. Народу на зборах було дебагато, бо значна частина студентів до того часу вже пороз'їздилась, хто ж і був ще в Харькові, то готувався до іспитів. На порядку денному стояло питання про вшанування пам'яті професора М. Д. Пільчикова, як ученого і громадянина-українця і відомого недавню помершого українського діяча П. С. Єфремченка. Одні з товаришів зробив невеликий доклад про діяльність покійного Пільчикова, який чимало допомагав розвитку української самосвідомості серед харьківчан, зазначено було його значіння як одного з членів організаторів закритого тепер українського клубу "Родина". Збори ухвалили вчирок Раді громади, яка од імені студентської української громади поклажа вінок на труну Миколи Дмитровича. Після цього було зроблено невеличке повідомлення про життя і діяльність недавню по-

мершого українського діяча Петра Савича Єфремченка. Збори ухвалили послати довірі покійного Олександрі Яковлеві такого листа: "Українська студентська громада з боєм у серці прийняла звістку про смерть незабутнього Петра Савича і вкупі з усією свідомою частиною українського громадянства висловлює Вам своє щире і глибоке спочуття в тяжкій для Вас втраті. Щира любов покійного Петра Савича до рідного краю і невтомна його навува праця завжди стоятимуть перед очима української молоді і спонукатимуть її віддавати свої сили і своє життя рідному народові з такою ширістю і любовію, як їх віддавав покійний Петро Савич".

3 життя „Просвіта“.

- Со Рада Товариства „Просвіта“ у Києві запрохує членів Т-ва прибути на дальший протіг загального збору членів, який має відбутись сььогодні 8 червня (юня) в квартирі „Київского Общественного Собрания“ (Музикальн. пр. № 1). Початок засідання в 11 1/2 годин дня. Порядок дня: Перші два пункти програми вже розглянуто, зостаються ще: 3. Доклад про бібліотеку Товариства. 4. Доклад з приводу вилученства. 5. Доклад з приводу діяльності шкільно-лекційної Комісії. 6. Доклад про Комісію будування народного дому Просвіти імені Т. Шевченка. 7. Справа Просвітних курсів. 8. Вибір нових членів Ради (замість тих, що виходять, відповідно § 17 статута) і кандидатів до них. 9. Вибір членів Контрольної Комісії. 10. Біжучі справи. Увага. Членам, що живуть по-за Київом, розіслано відомлення Товариства за 1907 р. і видання, кімчало № 21; київських же членів Рада Товариства просить одібрати те вое в квартирі Товариства у бібліотекарів од 5 до 8 годин вечора що-дня, а 8-го на заг. зборі.

ОСТАННІ ВІСТІ.

(По телеграфу та з газет). Відгуки парламентського життя. ПЕТЕРБУРГ, 6. Є чутка, що Акимов піде в оставку, а на його місце призначено буде Голубева. Група депутатів від селян доручила Челихову виробити законопроект про скасування премій за винокурство. Робітники пермських гарматних заводів звернулись до депутата Єгорова, щоб він довів міністру Шіпову, що на заводах збільшено робочий день на 1 годину. Шіпов на це відповів Єгорову, що він в цьому не баче ніякісної шкоди. 22 октябристи і умірковані праві депутати від селян не задоволені своїми

фракціями в справі селянських повинностей прохали трудовиків прийняти їх, обіцяючи підтримувати трудову програму. Трудовики відмовили, тоді селяне удались до поштувальців—ці теж відмовили, але запропоували згуртуватись їм в окрему групу, висловити виразно свою програму і тоді хіба можна буде почати переговори.

ПЕТЕРБУРГ, 7. В комісію згоди („согласительную“) вибрано депутатів Думи: Алексєєнка, Герценівича, Березовського, Цитовича і Шингарьова.

В комісію Думи для вироблення законопроекта про одміну де-яких статтів теперішнього законодавства о крест'янях* вибрано: Бандиша, фон-Гюббенета, Луїна, Опочніна, Шидловського, Устинова, Пахальчак, Кузьміна, Бельєва, Паскіна, Чихачова, Скоропадського, Потулова, Стамковського, Урсула, ки. Голіцина, Карлсберга, Цитовича, Александрова, ки. Волконського і, Ніколенка, Балашова, Глебова, барона Черкасова, гр. Доррера, Головина, Шингарьова, Терраса, Лукіна, Вонсовича, Завішу, Тукаєва, Томилова, Захарова, гр. Уварова, Мягкого, Фомкіна, Білоусова, Білогурова, Кузовкіна, Бузенцова і священників Машкевича, Соколова і Знаменського.

Вбивства, грабіжі та напади.

КОСТРОМА, 6. Біля Кінемши в 2 г. дня шайка озброєних грабіжників на Волзі в човні вбила Будастова, управляючого з фабрики Кокорева. ОДЕСА, 6. Поміщик Васютинський, спившившись в гостиниці „Бристоль“, під впливом п'яничного зворушення стріляв на прислугу, а потім і на поліцію. Васютинського нажили в номері з раною в животі. Причина божевільства—програсив в карти.

ПЕТЕРБУРГ, 6. Запасний хорунжий Страшенко вночі на ст. „Обухово“, без ніякої нагоди загнав кинжал в спину п. Тиртової. Страшенка арештовано. Він поясняє свій вчинок п'янством.

Діяльність уряду та адміністрації.

ПЕТЕРБУРГ, 6. При головному тюремному управлінні скликано комісію для вироблення „образцоваго воспитательно-исправительного заведенія для трудно-исправимых несовершеннолѣтних старшого возраста“.

Рада міністрів відмовила пушкинській комісії в Академії Наук дати гроші на придбання знаменитої бібліотеки Єфремова, призначивши тільки 4000 карб. на придбання тих книжок, які торкаються Пушкина.

Думбадзе вилас в Ялти Арцибашева.

Єказархом Грузії назначается архієпископ псковський Арсеній.

ПЕТЕРБУРГ, 7. Височайше ствержено тимчасову постанову для спроби до 1 января 1910 р. про дорожнє доволство в военному відомстві.

В міністерстві нар. просвіти встанов-

тінців, що обіцяли забезпечити його видання матеріально й літературно. На превеликий жаль не додержано умов та обіцянок, з якими Драгоманова виражено за кордон, і громадські видання він часто мусів оплачувати з власної кишені, а літературної підмоги в Україні таки й зовсім не було, так що Драгоманову самому довелося дбати і про літературну сторону видання. В половині 80-х років він зовсім розійшовся з колишніми товаришами, що висловили йому навіть логану за деякі його праці, як „шкодливі“ для української справи в Росії. Серед так званих „українофільських“ кругів почала тоді була ширитись ідея безполітичного українства, на правленого тільки на культурні справи,—і видима річ, що до такого напрямку не підходила діяльність Драгоманова, раз-у-раз перената політичною жилкою. З другого боку й сам Драгоманов менше, ніж хто инший, міг помиритись з тим опортунізмом, апатією й недбальством, в які впали тоді українські діячі в Росії. З листів Драгоманова на Україну, опублікованих недавно у Львові („Лист до Ів. Франка і ин.“, два томи), видно, як боляче вражало Драгоманова „оте роз'єднання з старими товаришами, як пекли його їхні докори та оболігання непорозуміння. До цього долучались ще прикрити в Галичині, де Драгоманова наперобій цькували й московські, й народолюбці; давалися в знаки й матеріальні злидні, непорозуміння з російськими емігрантами, хвороба і т. и. Проте ніщо не могло зламати цієї кичулої активності натурі, і Драгоманов, як і перше, працює над науковою роботою, озивається на всі питання часу і гуртує в Галичині громаду молодих діячів. По всяких спершу невдалих спробах таки пошалося в кінці 80-х років заснувати там радикальну українську партію, яка мала величезний вплив на вияснення національно-громадської позиції українства не тільки за кордоном, а й на Україні російській. Р. 1889 Драгоманов прийняв запросяни болгарського уряду на кафедру професора всевітньої історії в вищій школі в Софії, але й звідти, як і з Женеви перше, він—обтяжений новими обов'язками, до того ж знесилений і хворий—все ж таки керує демократичним рухом в Галичині і наповняє радикальні видання („Народ“, „Хлібороб“, „Житє і Слово“) своїми публіцистичними й науковими працями. З його праць з тієї доби згадаю тут: „Австро-руські спомини“, „Чудаські думки про українську національну справу“, „Листи на Надніпрянську Україну“, „Шістьсот років швейцарської спільноти“, „Евангелія-ка віра в старій Англії“, „Про волю віри“, „Старі хартії вільности“, „Задлі боги“, „Рай і поступ“, „Письма Кавелина и Тургенева къ Герцену“, „Письма Бакунина къ Герцену и Огареву“ (останні

щоб проповідати і пробувати прикладом до політичної практики ті провідані думки, до котрих дійшли в 40-ві роки славіні братчики Кирило-Мехтодєєвські і котрі лежали в основі українського народолюбства мого і товаришів, в нашій молоді часі, в 60-ті і 70-ті роки, — звісно з олімпіями, котрі принесла всевітня наука і політика в новітні часи“. В цих словах маємо корінь усієї наукової й політичної діяльності Драгоманова, її генезу й пояснення. Заснований свій світогляд на демократичному федералізмі братчиків, Драгоманов піднів ті ідеї новітніми здобутками європейської громадської науки і виворив програму українства, як широкого громадського руху, зв'язаного з загальноєвропейським демократичним рухом. Взв'язав за підставу усієї своєї діяльності інтереси і потреби народу, тоб то трудящих класів, Драгоманов не розпався, з одного боку, в безрадянному морі абстрактного космополітизму, як і не замкнувся, з другого, в вузькій межі доктринерського націоналізму. „Космополітизм в цілях, націоналізм в формах і способах“—така була улюблена формула, якою Драгоманов гармонічно еднав загально-людські й національні потреби свого рідного краю. „Чи вмітуть,—пише він,—наші письменні люди вхопитись за край тієї нитки, що тягнеться сам по собі в нашому мужицтві, чи вмітуть прив'язати до нього й те, що виплела за XVIII—XIX ст. думка людей, котрих історія не переривалась, і звести в темноті й на самоті виплетену нитку—иноді більш бажання, ніж ясної думки—нашого мужицтва з великою сіткою наукових і громадських думок європейських людей—ось в чому тепер все діло для теперішніх письменних людей на нашій Україні. Ось де для них: чи жити чи помирати“. І сам Драгоманов найбільш побивався за тим, щоб ізнайти ту нитку демократичного руху в нашому минулому і приточити її до загально-європейського поступу, вивести Україну перед очі цілого світу. Драгоманов, можна сказати, був першим, що обернувся до Європи з українськими справами, як і для України він і ніхто инший прорубав вікно до Європи.

Бувши європейцем в кращій розумінні слова й консеквентним космополітом в цілях своєї праці, Драгоманов був таким самим консеквентним націоналістом в формі й засобах. Ми вже знаємо, що не вважаючи на свій космополітизм, або, краще, через широту свого космополітизму, він один із перших на Україні почав учити в школі й писати наукові праці українською мовою. „Кожний чоловік, вишовший з України, кожна копілка, потрачена не на українську справу, кожне слово сказане не по українському—єсть видаток з української мужицької скарбниці, видаток, ко-

трий при теперішніх порядках не звернеться в неї ні звідки“—ці слова Драгоманова годяться запам'ятати й сучасним українським діячам. Українська справа для його тісно була зв'язана з працею на користь трудящим людям, свідоме українство—з соціалізмом. „Коли українці,—каже він,—котрий не став громадянином (соціалістом С. Е.), показує тільки, що він не додумався або не довчився до кінця,—також само й громадянець на Україні, котрий не пристав до українців—теж не довчився, не додумався до кінця, не поборов у собі пана, чинючника“. Логічний, до краю додуманий демократизм—така була основна ідея Драгоманова, яку прикладав він до людських відносин. Що до державного ладу, то тут Драгоманов був не менш консеквентним федералістом і ворогом державного централізму, маючи в ідеалі вільну спілку незалежних громад людських. „Всякий українець і не українець,—писав він,—мусить розуміти, що він просто служить неволі цілої великої країни й усакому обдиранню—і кишені, й розуму великої людської породи, коли по волі чи неволі, ділом чи безділлям підпіра й продовжує наслідки тієї державної неволі й централізації“. „Ми думаємо,—каже він далі,—що українцям замість того, щоб рватися зложити свою державу, або які-небудь дуалізми, напр. як угорський в Цісарстві, ліпше старатись розбавляти усяку державну силу й прив'язувати до волі краївої й громадської вкупі з усіма иншими країнами й громадами. От через те українцям найліпше виступати з думками не стільки національними, скільки автономними й федеральними, до котрих пристане завше багато людей і з других країв і пород. В кінці всього,—підкреслює Драгоманов,—тільки автономія самих дрібних куп людських може помирити всі теперішні сварки між породами людськими“.

Соціаліст-федераліст і глибокий демократ, Драгоманов бачив єдиний шлях до кращої долі—через виховання і розвиток мас та політичну волю. Наперекір усім тодішнім російським соціалістам, Драгоманов завжди говорив, що в Росії „навіть соціалісти повинні насамперед добувати політичної волі“. Він знав, що докторині зміни людського життя не приходять раптом, що до них треба йти шляхом поступової еволюції, на якому політична воля стоїть першим етапом, якого ні обминути, ні перескочити через його. Багато довелося йому змагатись за цю непопулярну в ті часі ідею з товаришами-росіянами, але його логіка перемогла, і це за життя він міг бачити результати своєї праці. „Сознательно или бессознательно, охотно или затакая уши, русские революционеры почти всей своей массой идут по тому пути,

котрий Драгоманов предвидѣл и не переставал указывать съ первых дней своего появления за границей“—ці слова Степняка-Кравчинського найкраще характеризують ту роллю, що відіграв Драгоманов для політичного виховання визвольної думки взагалі в Росії.

Але коли таку велику вагу має діяльність Драгоманова для зросту і популярності визвольних думок в цілій Росії, то для України його заслуги мають подвійну шіну. Поставивши українство на широкій підвалині загально-людських ідеалів, давши йому міцну підставу теоретичну і на ній заснованню першу на Україні цілком політичну програму, переняту єдиною селюдською правдою, поклавши для цієї роботи всю силу науки і розуму людського—Драгоманов для України зробив справжнім „апостолом правди і науки“. Правду вживляв він у своїх теоретичних і практичних постулатах, на науці він будував іх і показував при світлі здобутків людського розуму. Широким розмахом творчої думки він обіймав усю Україну в своїй праці, але як політик-практик найперше—він уважав, що „Австро-угорська Україна наша на теперішні часи, може, чи не саме найважливіше місце української праці“. Через те ще з самого початку своєї діяльності на закордонну частину України звернув він найбільшу увагу, словом і ділом учив закордонних братів бути людьми й українцями, а не заступниками тієї чи иншої касті й рутенцими. Які наслідки дала ця праця Драгоманова на галицькому ґрунті—ми не знаємо. Досить тільки сказати, що без Драгоманова українство не мало б і Франка, а коли б і мало, то напевне не того Франка, яким по заслугі пишеться Україна. Під градом ворожих нападів, цькування та інсинуацій з усіх боків Драгоманов під своїм стгомом волі, правди і науки без упину збирав кадри прихильників шиквав їх у полки й вів на боротьбу з темнотою, надслідством та неправдою. Визначний учений, він ніколи не міг замкнутись в рамі чисто наукової праці і коли йому казано, що він нехтує науковій досліді з своєї спеціальності—історії, одповідав: „що ж —коли мені більш подобається робити історію“.

І він дійсно робив її. Історія рідного краю за останні десятиліття нерозривно сплелася з іменням Драгоманова і його особа та ідея його че будуть тим осередком, коло якого гуртуватимуться робітники, що працюють на визволення рідного краю й народу. Та напевне „незлим, тихим словом“ згадають Драгоманова і в тій вільній спільноті народів, якої ідеал він дав у своїх працях. Сергій Єфремов. 3. V. 908. Криве.

лено, що у Варшаві, Вільні і де-яких го- родах самі директори видавали підроблені атестати зрілості. Постановлено не пози- вати власників атестатів, лише запропо- нувати їм скласти іспити вдруге.

„Бирж. Вѣд.“ кажуть, що міністр фи- нансів потребував, щоб залізні дороги ро- били вичоти з заробітку селян, які не за- платили неокладних зборів.

Пропонується священникам балакати в церквах про користь прищеплювання віспи.

Судові справи.

ПЕТЕРБУРГ, 6. Палата виправдала ре- дактора „Трудового Пути“, якого обвину- вачували за надрукування в одній „Внут- рішній огляд“ закликів до зруйнування те- перішнього ладу і підбурування салдатів до неслух'явства.

У Фінляндії.

ПЕТЕРБУРГ, 6. У Фінляндії скрізь складаються мітинги з протестом проти но- вого напрямку фінляндських справ.

Бекман запропонував сенатові змінити підпис на годинникові, який подаровано англійським морякам за врятування фін- ляндського судна. Напис був такий: „від правительства Фінляндії“.

Річні звістки.

ПЕТЕРБУРГ, 6. На морському березі найдено мішок, в якому було 618 куль і набоїв.

Вмер від дефтериту, яким заразився в дитячій лікарні, лікар Саломе.

В Петербурзі страшенна спека, що дохо- дить до 30°.

Наслідники Островського починають ви- дання його листування.

За кордоном.

ЧИКАГО, 6. Республіканський конвент намітив воєнного міністра Тафта кандида- том на президента Сполучених Держав.

ЛОНДОН, 7. З Тегерану сповіщають, що шах ідіос не дав відповіді на завуу меджлиса. В лагерь до шаха збирається підмога від окремих племен. Шах не схи- ляється до тихомирного пологдження за- колоту і очевидячки рішав завести абсолю- тизм. Купці в Тегерані висловились аби й дали була забастовка.

Бібліографія.

Мих. Драгоманов. Старі хартії вільности. Видання „Ранок“ № 11. Київ. 1907. Стр. 84. Ціна 40 коп.

Ця книжка вийшла ще торік, але на неї чомусь мало звернули уваги (так само, як і на інші брошури Драгоманова, випу- щені видавництвом „Ранок“), а тимчасом вона заслуговує серйозного інтересу: це ж одна з нечисленних українських праць по всевітній історії, зложена першорядним європейським ученим, з глибокою еруди- цією, на підставі автентичних джерел, при тому написана в такій формі, що її легко прочитає самий середній читач не спеці- аліст з історії; така властивість талану Дра- гоманова—писати ясно й доступно про са- мі складні наукові питання.

Праця ця написана Драгомановим в останні роки його життя; вона займала особливу його увагу, і він чомусь згадував про неї в своїх листах (див. Листи Дра- гоманова до Ів. Франка, т. II-й, Львів, 1908), надаючи їй велику вагу. Вона ко- штувала йому багато клопоту,— доводи- лось вести широку переписку з європей- ськими вченими, котрі робили для неї ви- писки й справки по паризьких, лондон- ських, бейльських архівах і бібліотеках. Друкована вона спочатку в журналі „Жит- те і Слово“ 1894—5 року. По плану Драгоманова се мав бути нарис історії конституцій в Європі, починаючи з най- старшої—Великої хартії англійської 1215 року. Неблизько встиг написати тільки вступ—про розвиток ідей народоправства й обмеження монархічної влади, та історію англійської хартії. На черзі стояли фламандські хартії вільности. Золота Бу- ла угорського короля Андрія 1222 року і т. д. Смерть перервала роботу, але все ж таки залишився викінчений вступ і історія англійської конституції.

У вступному розділі Драгоманов опові- дає про генезис ідей монархічної влади та її обмеження на користь народові,— починаючи з старих азіатських народів і аж до новочасної Європи, переходячи історію форми правління в Індії, Палестині, в греції, римлян, германців, славян. Перехо- дячи до конституцій нових держав у Євро- пі, наприклад славянсько-балканських, Дра- гоманов показує, що нові конституційні держави позичили собі в старих вільних держав більше форми, ніж суті, більше загальні формули прав, ніж їх основу. В нових конституційних державах установлені були центральні уряди і були виголослені права людини і громадянина, але адміні- стративні уряди zostалися старого типу, бюрократично-централістичного, і навіть розвинулись ще в старому напрямку, а права людини і громадянина zostалися без під- пори, котру дає корпоративне життя, і без гарантій в певних порядках судових, а та- кож в політичних звичаях, котрі виробля- ються довгими часами“. Наука про старі конституційні гарантії, „політична археоло- гія“, як її зве Драгоманов, і показує, що старі вільні порядки давали громадянам певну систему самоуправи, причалячи кон- тролювати ходу громадських справ, уміня- сами вести ці справи і уміня на ділі ко- ристуватись написаними в законах права- ми. Дослідя про ці порядки дають науко- ву підставу сучасним змаганням, щоб в

нових конституційних державах ідеальне признання за людиною певних прав стало дійсним, а вкупі з тим, щоб і централь- ний парламентаризм став менше фіктив- ним“.

Другу частину книги займають розділи про політичні порядки в саксонській а по- тім в норманській Англії і історію хартії вільности, кінчаючи великою хартією ко- роля Джона (Івана), а також конституцій- ними актами XIV століття. Праця Драго- манова має тепер для нас особливий інте- рес в хвилини, коли російська держава пе- реходить до конституційного життя. Її вар- то мати особливо в шкільних бібліотеках і в гуртках для самоосвіти.

Видавництво чомусь ніде не зазначило ні часу написання праці, ні року, коли її вперше надруковано. Кидається у вічі вели- ка сила друкарських помилок, це свід- чить про недогляд редакції.

Д. Д.—ко.

Театр і музика.

Українська труппа П. К. Сансагансь- кого. Виставлена 6 юнія відома драма М. Л. Кропивницького із серії „нещасних ко- ханців“—„Дай серце волю—заведе в не- волю“,—зібрала мало не повний театр ку- пецького саду. Публіка залюбки слухала п'єсу, рясно переписану відомими україн- ськими співаками, широко вітала хор і окре- мих виконавців-артистів. Найбільше оплес- ків випало на долю д. Чичорського в ролі веселого, але готового на саможертву, бур- лаки Івана. Інші артисти допомагали ан- самблю.

Труппа Л. Сабініна 3—29 юнія гра- тиме в Катеринославі, в літньому те- атрі городського саду. Анонсом оповіщено, що в репертуарі труппи будуть „всі но- винки“ українського театру і між ними Гоголь, Шекспір, Гуцков, вь лучших пе- реводах“.

Народній українській хор. Цими днями у Києві приїзять екскурсан- ти—учні Торговицької земської школи,— всього 60 чолов., що складають з себе гарний український хор. Гроші (166 карб.) на що екскурсія їм асигнувала київська губернска управа в справах земського гос- подарства. Пробуваючи у Києві, хор уч- нів Торговицької школи збирається дати український концерт.

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів).

СНІВСЬКИЙ ПОВІТ (на Київщині). Щоб забезпечити людинь від нічних кра- діжок і розбійських нападів, з наказу київського губернатора в кожному селі за- ведено нічну варту з місцевих селян, з пшиками і сурмами. Справді, крадіжки в селах опісля заведення варти ніби стиши- лись. Але від цього селянам не краще: злodingи перенесли свою роботу по за села і почали водити коней з паствіників. Тепер не минає й ночі, щоб котрий гос- подар не скуп собі чуба, не знайшовши вранці останньої шканини. Як сильно роз- велось конюкарство, можна бачити з того, що на обширі 2-го мирового участка (ві- домости од 3 юнія) вкрадено: в с. Петра- шівці—3-є коней, в с. Курячих—5 коней, в м. Боршачівці—1 коня, в с. Ки- бинцях—1 коня, в с. Капустинцях—взято корову з хліва.

ФЕДОРІВКА, олександр. пов. (на Кат- теринославінці). Після маніфесту про пра- во закріпощення у власність і продаж над- льної землі у наших селі пішло усе шке- реберть. Зразу селяне не згозувались ні закріпощать, ні продавать землю і нікому не давали це робити. Навіть склали приго- вор, щоб ніхто цього не робив. Але ж після усвоєння п. земського начальника усе пішло зовсім иншим шляхом. Селяне почали закріпощать і продавать свою зе- млю. Що з цього буде, не трудно вга- дать: багато убогих селян, переважно п'яниць, продають землю по 75—100 кар- бованців за десятину селоським кулакам, а вторговані гроші пропивають, ні на хи- лину не задумуючись над тим, що буде далше з ними і з їх дітьми. Де які з тих, що продали землю, поїхали в Сібр шукать розкошів, і тепер звідля пишуть листи, що раді-б вернуться назад, та ні за що доїхать. Шукуючи кращого життя, вони продали тут усе і поїхали, не знаю- чи куди й чого, а знайшли там злиди, гірші ніж тут.

А тут ще трапилась біда. Озиминг у нас, як і скрізь, дуже плоха; одна надія була на ярину, яка була нічого собі, бо з весни частенько були дощі. Аж ось 29 мая пройшов дуже здоровий дощ, з страшною бурею, а за ним град, який чи- сто виложив 1500 десятин селяньского хліба на нашій степу, а в других селах побив увесь хліб до послідньої десятини. Ні одна десятина хліба не була застрахо- вана, хоч недалеко від нас є „товариство взаємного страхування“ посівів од граду“. Селяне сподівались, що хоч свого року їм буде краще жити, бо попередні роки усе був недорід, але ж свого року виходить, буде ще скрутніше жити.

С. ПЕРЕЛІТИ, аваньєвського повіту (на Херсонщині). Цими днями скопалась у нас на селі страшна подія на гурті земельної іспо- тности. Наше село не має толоби, де б скотина могла пастиься, а пастьє своєг по городях, по межах, та по дорогах. Де які людиї пастьє

вчоти і на внах у сусідів, так було і вчоти у вівторок на минулому тижні: один чоло- вік повів на межу пасти своєї воли, та й за- вів її у хліб. Того чоловіка помітила хазяїні і, підмавши його, так порубала сапами, що він до вечора й вмер, цей вчюлок не дуже обурив селян; де-які кажуть, пекать не лізе у чужий хліб, нам і самим їста нічого.

Од редакції.

До нашої контори надіслали такі жертви на пам'ятник Т. Шевченкові: Через П. Шевчако од учнів харьківських середніх шкіл—24 руб. 50 коп.; через В. Ан- дрійєвського—княвська українська студентська громада по листу № IV—5 руб. 65 коп., по листу № VII—3 руб. 72½ коп., по листу № XI—1 р. 30 к., по листу № XII: М. Гаврилов—50 к., О. Прохвєвська—50 к., Г. Поцаповська—1 руб., С. П. Лисак—2 руб., Л. Лисак—1 руб., Васи- ленко—25 коп., К. Сашико—1 руб., А. Шер- бон—1 руб., М. Л. Касюра—1 руб., А. Ф. Чер- няк—1 руб., А. А. Декан—1 руб., Я. Кондрат- ко—1 руб., В. Колонович—50 коп., Лукьянєв—50 коп., О. Паклин—2 руб., М. Данильєвский—50 коп., Л. Заобинцова—25 коп., М. Заобєв- ців—1 руб., Н. І. Озіран—1 руб., С. Ю. Коно- нович—1 руб., С. С. Ханенко—1 руб., Ф. І. Дєв'яга—2 руб., по листу № XIII—1 руб., по листу № XIV—2 руб. 50 коп., по листу № XV—80 коп., по листу № XVI—6 руб. 2 коп., по листу № XX—5 руб. 89 коп., на зборах гро- мад—11 руб. 30¼ коп., разом—59 руб. 19 к., а разом разом—83 руб. 69 коп., а з тими, що раніш надіслали з януаря міс. с. р.—1877 руб. 38 коп.

Всього на пам'ятник Т. Шевченкові через контору „Ради“ поступило—2494 руб. 7 коп.

УВАГА! Редакція просить тих осіб, які хо- чять, щоб списки жертводатців були надруко- вані в нашій газеті, прислати ці списки ціл- ком готовими до друку, щоб-то призначити повинні бути написані чітко, на одному боці ар- куша паперу і зазначити суму жертв по списку обовязково зверху, охочіться з сумою, що ви- славляється по череву.

В май с. р. редакція одбрала од податковий губерської земської управи новий набір квіт- кових книжок (7 книжок по 50 квітків в кож- ній, ціною квітків в 3, 5, 10, 15, 20, 50 і 1 р.) на суму 101 руб. 50 коп. Ці книжки були ро- здані ріжним особам, відомим редакції, для збо- ру жертв. Досі поступили в контору „Ради“ такі жертви по цим квітковим книжкам: через Ф. Шелудько: І. Косак—40 коп., М. Косак—20 коп., В. Бойко—50 коп., І. Уткин—40 коп., Ю. Вейзе—2 руб., Г. Мого—40 коп., М. Л.—20 коп., К. П.—20 коп., М. М.—20 коп., В. Бала- клей—20 коп., А. К.—40 коп., від Павла—50 коп., П. С.—10 коп., С. Бродський—20 коп., Петро Бузгаков—50 коп., С. Рапеті—20 коп., С. Заларєвський—20 коп., В. Малинко—20 коп., К. Черпак—20 коп., Д. Крижановський—10 к., В. Нішфорон—20 коп., NN—20 коп., С. Гава- овський—1 руб., М. Писаренко—1 руб., І. Ко- заковский—50 коп., О. Фесенко—1 руб., С. Та- расенко—50 коп., З. Шевченко—1 руб., Ду- шевчик—50 коп., Н. Ніфонтава—40 коп., Г. Бритченко—50 коп., З.—20 коп., А.—20 коп., С.—20 коп., В. Новокшанов—50 коп., М. Кар- пович—1 руб., Я. Чаплинський—20 коп., Ів. Даченко—20 коп., Г. Котвицький—30 коп., В. Прішовський—20 коп., П. Коцецький—1 руб., В. Кордт—50 коп., Г. Полащук—1 руб., Н. Мінько—20 коп., разом—20 руб.; через Ю. Осмєнького од ріжних осіб (50 книжок по 3 коп.)—2 руб. 50 коп., всього разом—22 руб. 50 коп.

Календарні відомости.

Неділя, 8 юнія. Вмч. Федора Стратилата, св. ефрема, прп. Зосими. Сх. сон. 3 год. 48 хв., зах. сон. 8 год. 15 хв. Третя чверть місяця настає в 7 год. 25 хв. ранку.

Поведілок, 9 юнія. (Піст; початок петрірки). Св. Кирила, мч. Феодя, Марфа, Марії. Сх. сон. 3 год. 48 хв., зах. сон. 8 год. 15 хв.

Оповістки.

Редактор Ш. Павловський. Видавець С. Чиваленко.

Піаніно продається випад- ково дуже деше- во. Ціна 150 карб. Адреса: Київ, Бульв.— Кудр. 7, кв. 5 В. Г. 10—169—22

На виїзд шукаю на літо лекцій. Адр. в „Раді“. 6-215-8

Шукаю посади на виїзд: учительки, ованни, або до невеликого ха- зяйства з дівчиною 5-ти літ, за величку плату. Знаю французьку, німецьку, польську мову і музику; скінчила гімназію. Адреса: Несте- рівська, 18, кв. 5. А. Я. 4—235—5

В. Володим., 33. УКРАЇНСЬКА ТОРГІВЛЯ ЗАТІШОК. Вел. Володимирська, 33. Має щодня свіже смачне мо- рожене кількох сортів і вся- кий квас та минеральні во- ди прівізора Генчке. Прошу шановних українців не минати. 10—230—4. В. Володим., 33.

Майже забавкою!

Виучаю заочно кожного грати на фортепіані в 50-ти лекціях при помочи теоретично-практичних листів. Прошу адресувать: м. КАЗЯТИН, Київської губ. Учителю КОСТЕВУ. 11-114-9

Вийшов з друку і продається в Українській книгарні (б. ред. „К. Стар.“) Київ, Безаківська, 8;

Збірник I-й. „ДЗВІН“ Збірник I-й. Зміст: С. Черкасенко—Давін, вірші; В. Виявиченко—Щаблі життя, п'єса на 4 розділи. С. Черкасенко—Монолог, вірші; М. Коцюбинський—В дорозі, оповід.; В. Левинський—На- ціон. пит. в Австрії і соц.-демократія; В. Ст.—Українська політика; Д. Сергієнко—До ви- ступа про аграрну програму. Обсяг збірника—270 стор., ціна 1 р. 10 к. Книгарня зви- чайна знижка. Склад видання в Українській книгарні. 10—162—10

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА на повне зібрання творів і листів Пантелеймона Куліша

ПІД РЕДАКЦІЄЮ І. М. КАМАНИНА. Є думка випустити 20 томів. В них увійдуть вірші П. А. Куліша, його віршові пере- слади з Біблії, драми, романи, повісті й оповідання, твори історичні, історико-літературні, етнографічні, педагогічні, полемичні і публіцистичні, наконєць, листи П. А. Куліша до ріж- них осіб його біографія. 1-й том віршів (1843—1879) вийде з початку юнія. Передплата приймається в Укра- їнській Книгарні (Київ, Безаківська, 8), в редактора І. М. Каманіна (Київ, Університет. Центральн. Архів) тільки через пошту. Ціна за всі 20 томів за передплатою 15 карб. Після виходу в світ останнього тому ціна буде значно підвищена. Передплату можна складати частками: 5 карб. спочатку, а далі по 1 карб. по одєр- жавню кожн. нового тому. Вартість пересилки налож. пл. залеж. від ваги і місця, де живе адресат. 3—228—3 Видавець А. М. Куліш (Ганна Барвінок).

У Катеринославі можна передплатувати і купувати на роздріб газету „РАДА“ в книгарнях Лозинської і Чуюна—„Провіщення“, на Проспекті. 0—36—18

ВИДАННЯ Товариства „ПРОСВІТА“ у Києві.

- 1. Драгоманов В. Про українських козаків, татар та турків. З додатком про життя Драгоманова. Ц. 8 коп.
2. Земельна справа в Новій Зеландії. Переклада М. З. Ціна 2 коп.
3. Левинський М. Як рятуватися при нагліх випадках та каліцтвах. Ціна 3 коп.
4. Календарь „Провісті“ на рік 1907. Ц. 15 коп.
5. Загірня М. Як визволились Шівлічі Америкаські Штати. Ц. 15 к.
6. Дорошенко Д. Оповідання про Ірландію. Ціна 8 коп.
7. Загірня М. Страшний ворог. Книжка про горілку. Ціна 5 коп.
8. Ів. Франко. Лист та пасовиська. Ціна 3 коп.
9. Грінченко Б. Про грім та блискавку. Ціна 4 коп.
10. Капельгородський П. Українці на Кубані. Ціна 5 коп.
11. Грінченко Б. Братства і просвітна справа на Україні за польського панування до Богдана Хмельницького. Ц. 5 коп.
12. Малендарь „Провісті“ на рік 1908. Ціна 25 коп.
13. Веселян, стін. одрив. календар на рік 1908. Ц. 50 к. (Роспродано).
14. Іванецький Б. Яр та пісня. Ц. 4 к.
15. В. Лукивич. Переж. П. С. Сем'я у звірів, птиці, комах, риб та гадів. Ц. 10 к.
16. Гр. Сьогобочний. Морські огні. Про маяки та про життя на їх. Ціна 5 к.
17. Б. Грінченко. Про пустині. Ціна 8 коп.
18. Д. Маркович. На воячому хуторі. Оповідання. Ціна 3 коп.
19. Д. Маркович. Іван з Буждича. Шматок. Два оповідання. Ц. 4 коп.
20. М. Левицький. Забув. Щастя Пейсах Лейдермана. Два оповідання. Ц. 4 к.
21. В. Корольов. Як годувати худобу. З 5 малюнками. Ц. 10 к.

ІНШІ КНИЖКИ: Статут Товариства „Провіста“ у Києві, заснованого в пам'яті Т. Шевченка. Ціна 5 коп. Теми для книжок. Виробила видавничя комісія Товариства. Заложення Товариства „Провіста“ за рік 1906. Склад видання в „Провісті“ Троїцька площа, Народ. Дім і в Українській Книгарні, Безаківська, 8. 0—238—1

НОВА КНИГАРНЯ Є. ЧЕРЕПОВСЬКОГО у Києві, Фундунаєвська вул., № 4.

ВЛАСНІ ВИДАННЯ КНИГАРНІ: Український Декламатор „Досвітні Огни“

Упорядкував Б. Грінченко, 2-е Видання друге доповнене. Друге видання „Досвітні Огни“ вийшло наново переробленим і значно побільше- ним. До книги увійшло багато нового матеріалу віршованого й прозового з крапих творів виданих останніми часами. У другому виданні додано НОВИЙ ОДДІЛ ДРАМАТИЧНИ ТВОРИ оригінальні й перекладні з драм і комедій: Софокла, Шекспіра, Шіллера, Ібсена, Метерлінка, Кропивницького, Кар- пенка-Карого та инш. Три мелодраматичні М. Лисенка та М. Левицького на слова Л. Черняхівської, С. Ру- давського та В. Грінченка. Нові портрети українських і чужоземних письменників, артистів, композиторів. Нові стильні візерунки. Ціна 1 р. 25 к.; в артистичній оправі по малюнку І. Шулги 1 р. 75 к.

Повісті й оповідання Ів. Мечуя-Левіцького.

- Топ першій: Повісті й оповідання (друкується).
Топ другий: „Старосівські батюшки та матушки“, повість хроніка і „Бурлачка“ 1 р. 50 к.
Топ третій: Нахаба (прічєна) 1 „ 50
Топ четвертий: „Над Чорним морем“ і „Київські прохачі“ (нові повісті) 1 „ 50
Топ п'ятий: „Хмарн“ 1 „ 25

НАРИЗНО ВИДАНІ:

- Старосівські батюшки та матушки вид. 3-є 1 „ 50
Бурлачка, повість, видання 3-є 60
Над Чорним морем, повість 25
Київські прохачі, оповідання 60

„Граматка“ (Український букварь), з 25 малюнками, склад НОРЄЦК 15

„Читанка“: Перша книжка після граматки Т. ХУТОРНОГО. Видання друге. З 50 малюнками художників: Ізакевича, Маковского, Пимовєнка, Петровського, Шульги та инш. Багацько малюнків з фотографій. І. Київ- ського новина. 140 сторінок на гарному папері 85

Юр. Сірий „Про Світ Божий“. (Бєсїда по приврозраван- ству) з 65 малюнками 101 стор. 80

Того ж автора: ЖИТТЯ РОСТИН (готується до друку).

Дешева сільська бібліотека:

- 1. Мечуя-Левіцький І. Баба Параска та баба Палажка, оповід., видання 7-е 4
2. Його ж. Каддешєна сім'я, повість, видан. 3-є, з малюн. худож. Красицького 20
3. Його ж. Пропачі, повість, з малюнком худож. Шульги 15
4. Квітка Г. Маруся, повість, з малюнком худож. Шульги 10
5. Його ж. Сердешна Оксана, повість, з малюнком І. Шульги 10
6. Мечуя-Левіцький І. Старі гультаї, повість, видан. 2-є, з малюн. Є. Маковского 10
7. Квітка Г. Козирь дівка, повість, з малюн. худ. І. Шульги 10
8. Іродчук Сіра кобила, оповід., з малюнком худ. І. Шульги 4
9. Квітка Г. Кунований розум, оповідання 3
10. Мечуя-Левіцький І. Пріятелі, оповідання 5
11. Романова О. Іванко, оповідання з малюнком І. Шульги 5
12. Дмитренко. Кум миронник або сатаана у боці, вод. в одній дії 15

Толстой Л. Н. „Великий грѣх“ 8 Книгарня має великий вибір українських і російських книжок. Натальоги вислає даром. 3—232—3